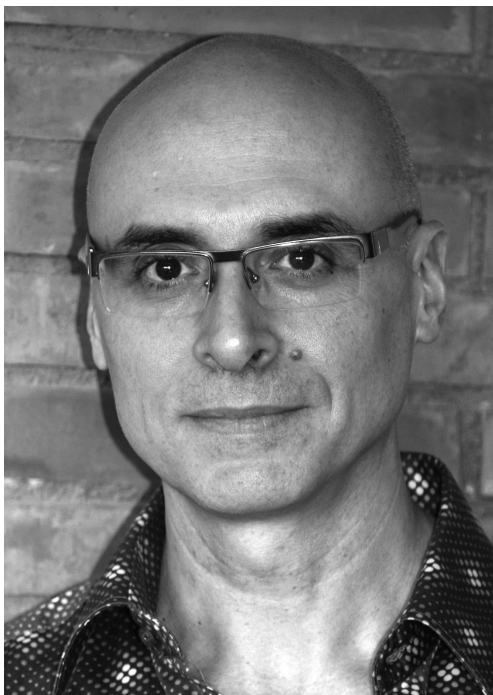

HET MEISJE DAT POPPEN LIET SPREKEN

Pep Bras (Barcelona, 1962) is van oorsprong journalist, maar heeft vooral lang en veel gewerkt als scriptschrijver, waaronder zestien jaar voor het in Catalonië beroemde radioprogramma *El Terrat* van Andreu Bonafente. Zijn boekproductie is divers: van romans tot verhalen tot theaterstukken en gedichten, en zijn prijzencollectie is dientengevolge net zo divers. In Spanje is hij gebombardeerd tot een ‘todoterreno’, een alleskunner.

Wegens bezuinigingen en economische crisis werd hij ontslagen en dat gaf hem tijd eindelijk de roman te schrijven waar hij ‘eigenlijk al decennia mee bezig was’, aldus de auteur. Het verhaal is geïnspireerd op het leven van zijn overgrootvader Joan Bras.

PEP BRAS

**HET MEISJE DAT
POPPEN
LIET SPREKEN**

Vertaald door Henk van den Heuvel

MERIDIAAN
UITGEVERS

2015

Oorspronkelijke titel: *La niña que hacía hablar a las muñecas*
Oorspronkelijk uitgegeven door: Ediciones Siruela, S.A., Madrid
2014
© Pep Bras, 2014
© Vertaling uit het Spaans: Henk van den Heuvel, 2015
© Nederlandse uitgave: Meridiaan Uitgevers, Amsterdam 2015
Omslagontwerp: Wil Immink Design
© Omslagbeeld: Wil Immink Design
Foto auteur: © Alba Bras
Typografie: Perfect Service, Schoonhoven

ISBN 978 90 488 2186 0
ISBN 978 90 488 2187 7 (e-book)
NUR 302

Eerste druk, februari 2015

Vertaling George R.R. Martin: Renée Vink, Luitingh Sijthoff.
Vertaling Michel Houellebecq: Martin de Haan, De Arbeiderspers.

www.meridiaanuitgevers.nl

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Meridiaan Uitgevers is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Voor mijn oma, *iaia* Sión. Zij en mijn vader hebben een schrijver van me gemaakt.

Merkwaardig hoe ons geheugen werkt, hoe iedereen zich de dingen op zijn eigen manier herinnert en daarmee in fictie omzet wat eens realiteit is geweest. Zo gaat dat tenminste in gezinnen. Daar worden niet alleen verhalen verzonnen om iets bij te brengen of te verhelderen, maar ook om overtuigingen door te geven, tradities over te leveren en de nagedachtenis aan onze voorouders in stand te houden.

– KIRMEN URIBE, *Bilbao-New York-Bilbao*

Het is altijd weer terug te voeren op onze vaders en moeders, en daarvoor weer op die van hen. Wij zijn marionetten, dansend aan de touwtjes van wie ons zijn voorgegaan, en op een dag krijgen onze kinderen onze touwtjes om in onze plaats de dans voort te zetten.

– GEORGE R.R. MARTIN, *Een storm van zwaarden. Het lied van ijs en vuur 3*

Dat alles valt nu onuitwisbaar in het verleden.

– DON DELILLO, *Onderwereld*

Proloog

De ochtend van 14 augustus 1909 naderde mijn overgrootvader Joan Bras, toen tweeëntwintig jaar, meer dood dan levend het kleinste strandje aan de noordoostkust van Ilhabela. Hoe laat precies, dat valt moeilijk te achterhalen. Het is een eeuw geleden, tijd was nog niet zo belangrijk als nu. En zeker niet voor de eilanders, aan wie de uitvinding van een tiranniek instrument als het uurwerk ongemerkt voorbij was gegaan en die zich lieten leiden door de stand van de zon en door hun instinct. Als ze honger hadden was het etenstijd, dreigden ze in slaap te sukkelen dan was het moment aangebroken voor een uitgebreide siësta.

Het had de hele nacht geregend. Dat begon zoals het meestal gaat bij tropisch onweer, niet met een waarschuwend gerommel in de verte en donkere donderkoppen die zich geleidelijk samenvakken tot de maan er volledig achter schuilgaat, maar onverwachts, bijna als een vorm van verraad. Het ene ogenblik heerste er nachtelijke stilte, seconden later kletterde een furieuze zondvloed uit de hemel omlaag, alsof een halvegare god in een speelse bui een gigantische ballon vol water boven zijn schepping had lekgeprikt.

De volgende morgen was het benauwd warm. Dandhara volgde met haastige stappen het smalle kustpad naar het naburige Guanxuma, het dorp van *avô* Jairo en *vovó* Maísa, haar opa en oma van moederskant. Ze droeg geen schoenen en haar ranke voetjes zakten tot over de enkels weg in de modder. Het leek wel of ze grofgebreide chocoladekleurige sokken aanhad. Zacht voor zich heen zong ze de zinnnetjes die ze van haar moeder had geleerd, een paar winters geleden, toen ze voor het eerst alleen bij haar grootouders op bezoek was gegaan. *Mãe* had haar verteld dat het een

toverliedje was, waardoor ze niet meer bang hoefde te zijn voor de grote *onça-canguçu*, de jaguar van het eiland. Het ging zo:

*Ik ben onzichtbaar
Voor jouw ogen,
Je kunt me niet zien,
Gápanemé.
Mijn geur gaat verloren
In het frisse groen der bomen,
Zodat je me niet ruikt,
Gápanemé.
Het geluid van mijn adem
Bereikt jouw oren niet,
Dus kun je me niet horen,
Gápanemé.
En als je me wilt grijpen,
Vlieg ik weg op de wind
En bijt je in je eigen staart,
Gápanemé.
Mocht jij je grote buik
Met mij willen vullen,
Dan is dat nu geen goed idee,
Gápanemé.
Nu niet en morgen niet,
Dom, Gápanemé!*

Dandhara had dit liedje aan één stuk door lopen zingen sinds ze uit Serraria was vertrokken, en toch was ze als de dood zo bang. Ze moest denken aan de vele verhalen die de volwassenen haar over Gápanemé hadden verteld, bijvoorbeeld over die keer dat de inwoners van Tres Tombos het zat waren steeds weer kadavers tussen hun vee aan te treffen en een dozijn van hun beste jagers gewapend met speren en toortsen de jungle in hadden gestuurd.

Die bleken geen partij voor Gápanemé. Vier maanden lang had

hij voortdurend kat-en-muis met ze gespeeld en ze een voor een verslonden, tot ten slotte alleen de jongste overbleef. Hij heette Tárccio en was de oudste zoon van het dorps hoofd. Al van kinds-been af was hij als krijger getraind, waardoor hij niet aan uitputting ten prooi was gevallen. Op een koude, maanloze nacht klom hij naar de hoogste top van de Pico de São Sebastião en legde daar een enorm vuur aan, zodat Gápanemé vanaf elk punt op het eiland de gloed zou kunnen zien. Daarna ging hij zitten wachten, zijn speer in de aanslag. Het liep al tegen de ochtend toen de jaguar zich eindelijk vertoonde, op de knaap toekwam en hem aansprak met een mensenstem.

‘Dappere Tárccio,’ zei hij, ‘ik heb besloten je een kans te geven. Ik zal mijn ogen dichtdoen en tot tien tellen. Jij rent dan weg zo hard je kunt en probeert je te verstoppert.’

Toen de jaguar begon te tellen, slingerde Tárccio zijn speer naar hem toe met alle kracht die hij in zich had. Hij mikte op het hart, maar Gápanemé moet de dood hebben voelen naderen, want op het laatste moment deinsde hij achteruit en het wapen boorde zich in zijn linkeroog.

Volgens de legende hief Gápanemé zo’n oorverdovend gebrul aan dat er van noord naar zuid en van oost naar west een huivering door het gebied ging. Direct daarna scheurde het uiteen in de grotere eilanden São Sebastião, Os Búzios, Vitória en Os Pescadores en in een serie kleintjes: As Cabras, Sumítica, Serraria, Os Castelhanos, A Figueira en As Enchovas. Dit gebeurde eeuwen voordat de archipel (en dan met name het grootste eiland, São Sebastião) tot Ilhabela werd omgedoopt, lang voordat het als zelfstandige gemeente werd erkend onder de naam Vila Bela da Princesa (Vila Bela da Sereníssima Princesa Nossa Senhora, om precies te zijn), bij wijze van eerbetoon aan de prinses van Beira, het koningskind dona Maria Teresa Francisca de Assis Antónia Carlota Joana Josefa Xavier de Paula Micaela Rafaela Isabel Gonzaga de Bragança, de oudste dochter van dom João VI en dona Carlota Joaquina, een zus van Pedro IV, de koning-soldaat die de onafhankelijkheid van

Brazilië zou uitroepen. Het gebeurde in de tijd dat de inlanders hun eiland nog trots Ciribaí noemden, wat 'oord van rust' betekent. Ver voordat de eerste Portugese ontdekkingsreizigers alles kwamen verpesten. Zo oud, zo oeroud was Gápanemé.

Gewond maar vooral gekwetst in zijn trots verhief de reuzenkat zich op zijn achterpoten, terwijl hij met een klauwbeweging de speer wegrukte alsof hij een horzel verjoeg.

'Lelijke valsspeler van een mens!' siste hij tussen zijn tanden.

De hete, stinkende adem van het beest drong in Tércio's neusgaten toen de jaguar zijn kop op een handbreedte afstand van hem bracht en hem aanstaarde met zijn enig overgebleven oog. Zo stonden ze urenlang tegenover elkaar, roerloos en zwijgend. Tot Gápanemé zich omdraaide en zonder verdere omhaal verdween.

Dandhara begreep heel goed de moraal van dit verhaal: een oppermachtige vijand kun je slechts verslaan als je niet laat merken dat je bang bent. Maar Tércio had zijn speer en wist hoe hij die moest gebruiken ...

Dan is het gemakkelijk om een held te worden, bedacht het meisje. Maar wat moest zij doen als die ellendige onça-canguçu plotseling voor haar stond en zei dat hij tot tien zou tellen?

Opeens wist ze het. Ze kon hem met een steen in zijn goede oog raken.

*Ik ben onzichtbaar
Voor jouw ogen,
Je kunt me niet zien,
Gápanemé.*

De jaguar zou heel boos worden, dat zeker, maar tegen die tijd was hij al blind. Daardoor stegen haar kansen op een gelijke strijd. Dandhara's gezichtje klaarde op, ze zag weer hoop en bleef staan om langs de weg een paar stenen uit te zoeken. Keurend woog ze er eentje op elke hand, ging na op welk projectiel ze het best greep kreeg en beschreef met haar armen cirkels door de lucht om werp-

gebaren na te bootsen. Ten slotte koos ze voor de minst zware, ter grootte van een passievrucht en vol scherpe ribbels. De andere liet ze weer vallen. Ze wist dat ze geen tweede kans zou krijgen als haar worp zijn doel miste.

Het meisje keek op en knipperde tegen het felle zonlicht dat weerkaatst werd in de onmetelijke, blikkerend blauwe deken van de Atlantische Oceaan. Ze bevond zich aan de rand van de ruige kliffen die dit hele stuk van de kust omzomen. Recht voor haar uit verrees Serraria, het onbewoonde eilandje waaraan haar dorp zijn naam ontleende. Door zijn vulkaanvorm en zijn weelderige plantengroei leek het als een fier opgerichte groene tepel naar de horizon te drijven.

Achter zich meende Dandhara iets te horen.

Het was een nauwelijks waarneembaar geritsel dat haar koude rillingen bezorgde. Ze verbeelde zich dat Gápanemé haar besloopte, heel stiekem, en dat zijn monsterlijke kaken op het punt stonden haar aan stukken te rijten. Ze kon een vlaag van zijn hete adem al bijna in haar nek voelen. Het liefst was ze weggerend, maar in plaats daarvan slikte ze moeizaam, omklemde de steen stevig met haar goede hand, de linker, en draaide zich om.

Niemand.

Het pad waarlangs ze was gekomen lag er verlaten bij, met alleen haar eigen voetafdrukken in de modder.

Snel wierp ze een blik in de andere richting. Daar begon de jungle, de duistere, ondoordringbare jungle. Ze hield een paar tellen haar adem in, gespitst op het geringste geluidje ... Niets, behalve het geschreeuw van een troep meeuwen in de verte, dat verloren ging in het ruisen van de branding. Dandhara slaakte een zucht van verlichting en zette haar weg voort. Ze was niet moe, hoewel ze al een flink deel van de tocht achter de rug had. Maar ze wist dat het moeilijkste stuk nog moest komen: een steile helling van zo'n twee- tot driehonderd meter. Als ze boven was, maakte het pad een scherpe bocht naar rechts en begon de afdaling naar de kuststrook met strandjes.

*En als je me wilt grijpen,
Vlieg ik weg op de wind
En bijt je ...*

Ze hield abrupt op met zingen, want nu wist ze toch zeker dat ze het had gehoord. Het kraken van een takje. Heel dichtbij, veel dichterbij dan daarnet. Ze werd gevolgd, door iemand of door iets ...

In paniek zette ze het op een lopen en ze probeerde met haar pe-zige voetjes het tempo van haar hart te volgen, dat op hol geslagen leek. Oma zei altijd dat het kloppen in je borst veroorzaakt werd door een kikkervisje dat daar woonde en dat de hik had. Wanneer je het beestje aan het schrikken maakte, ging de hik over en begon het van blijdschap te springen. Als dat waar was, dan vreesde Dandhara dat haar eigen kikkervisje nu elk moment door haar mond naar buiten kon glippen.

Hijgend bereikte ze de top van de helling en stortte zich in de afdaling. De storm van die nacht had hier bijzonder hevig huisgehouden en dit gedeelte van het pad herschapen in een glijbaan vol valkuilen. Dandhara kon geen tien stappen doen zonder weg te glibberen en als ze wonder boven wonder eens haar evenwicht wist te bewaren, dan trapte ze vervolgens in een plas die tot haar knieën reikte. De keren dat ze viel waren niet te tellen, maar telkens stond ze meteen weer op om verder te rennen. Bij een van die valpartijen verloor ze het enige wapen waarmee ze gehoopt had haar vijand te verslaan, de passievruchtsteen. Maar haar vluchtpoging nam haar zo in beslag dat ze het verlies niet eens merkte. Totdat ze voor de zoveelste keer haar linkerhand even dichtkneep om moed te vatten, toen ontdekte ze het. Ze stond te trillen op haar benen en besepte dat ze van top tot teen onder de modder zat. Haar ellebogen en knieën waren geschaafd. Ze voelde zich belachelijk en kwetsbaar, zo reddeloos verloren dat ze nog slechts kracht had om zich op de grond te laten zakken, haar handen voor de ogen te slaan en af te wachten.

Ze rekende erop dat Gápanemé zich barmhartig toonde en haar

een snelle dood zou gunnen, maar in plaats daarvan verstreek traag seconde na seconde zonder dat er iets gebeurde. Toen ze eindelijk weer vrij kon ademen, besloot ze voorzichtig om zich heen te kijken.

Het eerste wat ze zag, waren twee kleine, kwaadaardige gele ogen die haar indringend aanstaarden.

Ze bevonden zich ter hoogte van haar gezicht, heel dichtbij, op amper een meter afstand. De vogel leek haar nieuwsgierig op te nemen, vermoedelijk was hij afgekomen op het ontroostbare gesnik van het meisje. Het zou zelfs kunnen dat de amechtige opvolging van smartelijke kreetjes hem had doen denken aan de taal van zijn eigen soort en dat hij zich nu afvroeg wat dit vreemde schepsel zonder veren en met een mond op de plek van de snavel hem probeerde te vertellen.

Zodra hij merkte dat ze hem zag, spreidde de reusachtige kelpmeeuw (hij was wel zo groot als een hond) instinctief zijn zwarte vleugels en opende zijn haaksnavel, gereed om elke aanval te pareren. Pas toen duidelijk werd dat het meisje beduusd naar hem bleef zitten kijken en geen tekenen van vijandigheid toonde, besloot hij zijn defensieve houding te laten varen. Hij draaide zich om en begon van haar weg te lopen, waarbij hij koddig met zijn zwemvliezen door de modder sopte. Langzaam drong het tot Dandhara door dat ze nog steeds zat te bibberen. Terwijl het paniekgevoel toch allang was weggeëbd. Al voordat ze om zich heen had gekeken, wist ze dat er geen spoor van de jaguar te bekennen zou zijn.

Je lijkt wel gek, dacht ze beschaamd.

Moeizaam kwam ze overeind. Elk botje, elke spier in haar lichaam deed pijn. Nooit zou ze iemand vertellen wat haar daarnet was overkomen, dat was het eerste wat ze zich voornam (zelfs haar moeder niet, al wist ze dat m  e een geheim kon bewaren). Geen denken aan! Ze zou zich onsterfelijk belachelijk maken bij haar vriendinnen.

De meeuw stond haar alweer aan te staren, verontrust. Hij liet een uitdagend gekrijs horen.

‘Wat heb jij nou?’

Aandachtig bekeek ze zijn snavel. Er zat een vlek op, die glom in de zon. Een kleine rode vlek, stervormig door de druppeltjes die eraf sijpelden. Dandhara's gezicht vertrok van walging. Op datzelfde moment verhief de vogel zich in de lucht, vloog met de bocht in het pad mee en verdween om de hoek in de richting van het strand. Het meisje kreeg een angstig voorgevoel en liep hem haastig achterna.

Misschien zou de scène die zich voor haar ogen ontrolde wat draaglijker zijn geweest als de oceaan een ander strand aan de noordoostkust van Ilhabela had uitgekozen om er zijn macabere vracht op neer te zetten. Maar Praia Pequena, dat vanaf die dag bekend zou staan onder de naam Praia da Caveira (schedelstrand), mat nog geen vijftig bij tien passen.

De Príncipe de Barcelona, de oceaanstomer waarop mijn overgrootvader zich had ingescheept, was daarentegen een van de grootste vaartuigen van dat moment. Hij had een lengte van honderd zestig, een maximale breedte van twintig en een hoogte van tien meter. Hij beschikte over een bibliotheek in Louis XVI-stijl, met mahoniehouten boekenkasten en lederen fauteuils. De vloer van de balzaal, die je kon bereiken via een monumentale trap vanuit de lounge, was bedekt met Perzische tapijten. Op het dek van de eerste klasse werden de passagiers door kleurige glas-inloodramen uit de wind gehouden. En de eetzaal, gelambriseerd met panelen van Japans eiken, werd overwelfd door een kolossale koepel, die op elk uur van de dag voor zonlicht zorgde. Het schip, de trots van de Spaanse rederij Pinillos, was twee jaar daarvoor gereedgekomen op de Kingston-werven van het Schotse Glasgow en uitgerust met voor die tijd ultramoderne beveiligingsmiddelen, zoals waterdichte compartimenten, een dubbele huid over het hele oppervlak van de romp en ballasttanks die konden worden gevuld of leeggepompt zodra zich een onvoorziene gebeurtenis voordeed. Volgens de reders kon het vaartuig onmogelijk zinken. Blijkbaar hadden ze geen rekening gehouden met een nachtelijke storm voor de Braziliaanse kust.

Jaren later, toen ik informatie over de scheepsramp begon te verzamelen, ontdekte ik dat de tragedie nog veel massaler had kunnen uitvallen. Het stoomschip had een capaciteit van 150 passagiers in de eerste klasse, 120 in de tweede en 1500 in de derde. Als je de bemanning daar nog bij rekende, kwam je op een totaal van 1900 potentiële slachtoffers. Gelukkig had het er op deze reis, die zijn laatste zou worden, niet meer dan 457 aan boord.

Maar ook dat waren er nog te veel voor zo'n klein strandje.

Dandhara kwam achter de meeuw aan gelopen en het tafereel dat ze aantrof, zou even onuitwisbaar in haar geheugen worden gegrift als een brandmerk in de huid van een koe. Een tijdlang bleef ze bewegingloos staan, met openhangende mond, zich niet bewust van de tranen die over haar wangen stroomden en van de steeds wildere sprongen die het kikkervisje in haar borst maakte. Toen ze eindelijk tot reageren in staat was, draaide ze zich om en rende weg om hulp te halen.